

gins kommunistiska fokus. Han fick efteråt mota skriftliga klagomål från etnologen Paul Nedo och fick senare hålla sig borta från Östtyskland. Sammanblandningen mellan vetenskap och politik inom en diktatur med en hegemonisk diskurs verkar inte ha varit mindre än under nazitiden.

Efter uppförandet av muren mellan Öst- och Västtyskland 1961 blev det nästan omöjligt för väst- och östtyska etnologer att träffas. Däremot kunde svenska etnologer som kom från det politiskt neutrala landet Sverige få inresetillstånd till Östtyskland. Jag deltog själv i ett par östtyska etnologkongresser 1984 och 1987 och höll föredrag. I Västtyskland blev Nils-Arvid Bringéus och Sven B. Ek framträdande inspiratörer, den senare inom den framväxande stads-etnologin. Bringéus blev en viktig förnyare av etnologiska atlasstudier genom sina innovationsundersökningar. Han har dessutom varit en central inspiratör inom mat- och bildforskningen. Under 1980-talet blev också Orvar Löfgren och Jonas Frykman inspiratörer genom sina kulturanalysstudier.

En fråga som jag ställer mig är vilken läsekrets som kan attraheras av denna djupgående undersökning? Inom svensk etnologi har intresset för ämneshistoria varit vikande eller nästan borta under lång tid. Denna bok skulle kunna återuppväcka intresset för ämneshistorien och frågorna om vetenskap och politik. Den anknyter tydligt till diskussionerna om nazism och rasism som är högst aktuella i den svenska politiska debatten.

Samtidigt tycker jag det är synd att en tysk läsekrets inte kan ta del av innehållet i denna bok. Författaren har faktiskt tyska som sitt modersmål. En internationell läsekrets får nöja sig med en engelsk sammanfattning (s. 320–325). Frågorna om uppgörelsen med nazismen var länge ett tabuerat ämne inom tysk forskning. Numera har tidsavståndet blivit större och den tredje generationen tyskar, som författaren tillhör, kan ta upp sådana frågor på ett nyanserat sätt. Hon inleder faktiskt boken med att nämna att hon vid sina arkivstudier i Berlin upptäckte att hennes morfar, som omkom i kriget, hade varit medlem i en nazistisk organisation SS.

Detta hade ingen i släkten berättat om tidigare utan enbart omtalat att morfadern dog som soldat i kriget.

Anders Gustavsson, Oslo universitet/Henån

Talande ting. Berättelser och materialitet. Katarina Ek-Nilsson och Birgitta Meurling (red.). Skrifter utgivna av Institutet för språk och folkminnen, dialekt och folkminnesarkivet i Uppsala, Uppsala 2014. 177 s., ill. ISBN 978-91-86959-19-7.

I antologin *Talande ting. Berättelser och materialitet*, som redigerats av etnologerna Katarina Ek-Nilsson, verksam vid Institutet för språk och folkminnen i Uppsala, och professor Birgitta Meurling, har ett antal forskare samlats kring det övergripande syftet att visa hur materiella ting kan ge innehåll och form åt olika slags berättelser. Författarna, hela tolv stycken, är alla etnologer från flera olika lärosäten främst i Sverige men även från Finland. Bidragen delar upp sig i fyra olika tematiska ingångar: *Berättande erfarenhet*, *Levd materialitet*, *Kulturella identifikationer* samt *Ett tänkt förflutet*. Bidragen spänner över flera olika ämnen, som Meccano, fågelskådarnas utrustning och en Pink Floyd-konsert och hålls i stort ihop av det övergripande temat människor och föremål i interaktion med varandra. Och kanske är det även möjligt att säga att artiklarna på olika sätt diskuterar hur dessa föremål används i ett identitetsskapande. Artiklarna bygger alla på fält- och arkivstudier men rör sig tidsmässigt framför allt i samtiden, med några tillbakablickar.

Ulf Palmfelt gör i sin artikel, som får vara en sorts inledning till området materialitet och narrativitet, en ambitiös och välskrivna ansats till att förse läsaren med verktyg och perspektiv för den fortsatta läsningen. Artiklarna som ingår i temat *Berättande erfarenhet* är tre till antalet och i tur och ordning författade av Susanne Nylund Skog ("Lingon och potatis, Stockholm och Czernowitz. Materialitet i en judinnas levnadsberättelse"), Katarina Ek-Nilsson ("Mecca-

no, BESK och Barsebäck. Om materialitet i civilingenjörers levnadsberättelser”) och Susanne Waldén (”Guldklämningen som sprack. Om kultiverad och okultiverad fylla i studentmiljöer”). Temat fokuserar kring frågor om hur människor berättar om sina egna erfarenheter och hur dessa gestaltas. Detta framkommer tydligt i Nylund Skogs artikel, där det är judiska kvinnors livsberättelser som står i centrum och hur olika typer av materialitet kan fungera som en sorts minnesmaterial. På samma sätt angriper Ek-Nilsson ingenjörernas levnadsberättelser, där leksaker, bl.a. Meccano, räknestickor, datorer och industridesign formar både liv och karriär. Ek-Nilsson pekar på att detta även är en berättelse om Sverige, om moderniseringen av samhället likaväl som en historia om professionalisering och yrkesidentiteter. Susanne Waldén är sist ut i den här sektionen av antologin och hennes fokus ligger på studenter och deras berättelser om berusning. Hon visar hur ”goda” berättelser om fylleri och superi formas och formar studenterna och hur materialitet – som den spruckna klämningen på en formell fest – vävs in i detta.

I bokens andra tema, *Levd materialitet*, återkommer frågorna om den levda och förkroppsligade materialiteten, som läsaren kan ana i det tidigare temat. Här har Birgitta Meurling skrivit artikeln ”Bland prästkappor, albor och kaftaner. Om minnen, materialitet och performans”, Marsanna Petersen ”Folkdräkter som personlig och levd materialitet” och Elin Lundquist ”Mellan fåglar, ting och människor. Hur fågelskådarnas seende formas”. Temat tar fasta på hur det materiella förlänger våra kroppar och till viss del också blir en del av våra kroppar. Lundquist har studerat fågelskådarnas utrustning och hur denna har förändrats och förändrat hur fågelskådarna gör sina observationer. Den nya tekniken, menar Lundquist, förändrar fågelskådarnas sätt att se. Förändringen som tema återkommer i Petersens och Meurlings artiklar, där klädedräkter står i centrum, men även hur dessa förhandlas fram och förändras och förändrar oss för att passa våra kroppar och vår egen uppfattning om vår kropp och vad vi vill med den. I klädedräkten manifesteras vilka vi är och vilka vi aspirerar på att vara.

Det tredje temat i boken, *Kulturella identifikationer*, omfattar bara två artiklar, båda med fokus på minoriteter. Dels är det Sofia Jonssons artikel ”Är du vad du äter? Mat, minne och materialiteter”, dels Charlotte Hyltén-Cavallius artikel med titeln ”Om organisering av äkthet, erkännande och identifikation i *sámi duodji*”. Här skildrar Hyltén-Cavallius Same Ätnam och hur den samiska minoriteten organiserade sig på 1940-talet i denna rikstäckande förening och framför allt hur dess slöjdskott själva tog makten att definiera och formulera sig kring samisk *duodji*, vilket ungefär betyder slöjd. I artikeln lyfter författaren fram frågor om hur den samiska slöjden interagerar i förhandlingar om autenticitet, estetiskt uttryck och frågor om tillhörighet. Tidigare hade det funnits en dominerande röst inom fältet, den svenska hemslöjdens. Där skildrades den samiska slöjden som ”icke-svensk” och ”primitiv”, och man avsåg då både tekniker och material. Hyltén-Cavallius visar också i artikeln hur Same Ätnam utformar *Sámi Duodji*-märket, ett sorts kontrollmärke för ”äkta” sameslöjd och vilka effekter detta märke får och kan få för de slöjdare som är verksamma på fältet idag. Här blir frågor om rätten till immateriella kulturarv och minoriteters rättigheter även de aktuella genom frågan om slöjdens äkthet. Äktheten är också återkommande i Sofia Jonssons artikel, som till största delen utspelar sig i hennes judiska informants kök. Här kommer även ritualtanken in, maten lagas efter bestämda mönster och med bestämda syften som kretsar kring identitetsskapande och uppfattningen om att tillhöra en judisk minoritet i diaspora. Den här artikeln ligger mycket nära Nylund Skogs artikel tidigare i boken och hamnar lätt i skuggan av den. Frågan är om en om-disponering av innehållet i antologin inte hade varit av godo för att undvika just detta, något jag ska återkomma till.

I bokens fjärde och sista tema, *Ett tänkt förflutet*, plockar Lars Kaijser upp ett liknande tema som i de två föregående artiklarna. Artikeln bär titeln ”The Pink Floyd Happening” och Kaijser studerar där iscensättandet av Pink Floyds spelning i Stockholm 1967. Iscensättandet ägde rum 2011, knappa 34 år senare, på

samma plats, *Gyllene cirkeln* på Sveavägen. Här använder sig Kaijser av autenticitet och lek som begrepp och pekar på vilka föremål som användes i iscensättandet men också hur berättelserna kring dessa föremål såg ut. Kläder, frisyrer, hudfärg, kroppsbe håring, musikinstrument och kroppshållning hos de skyltdockor som fick spela bandmedlemmarna användes som rekvisita för att framkalla bilden av Pink Floyd 1967. Inspelningen av framträdandet 1967, dockorna, scenen och publiken utgjorde tillsammans en helhet som aspirerade på trovärdighet och äkthet. Ju närmare förlagan desto bättre hade arrangörerna lyckats. I den här sektionen återfinns även artikeln av Eerika Koskinen-Koivisto och Lena Marander-Eklund, ”Den rödvitprickiga klänningen – bruket av berättelsen om 1950-talet i en politisk familjekampanj”, där analysen av ett fotografi står i centrum. Fotografiet återfinns även på antologins framsida och avbildar en ung mörkhårig man och en likaledes ung blond kvinna. Han är iförd vit skjorta och hon en röd klänning med vita prickar med tydliga referenser till 1950-talet. Han böjer henne bakåt och lutar sig över henne med ett bestämt uttryck i ansiktet medan hon ler brett med röda läppar. Fotot är hämtat från Kristdemokraternas i Finland kampanj från 2010 och honnörsorden är kärnfamilj, kärlek, hemmafru och familjeförsörjare. Som symbol blir den extra kraftfull när den används i nya politiska sammanhang. Åsa Ljungströms artikel, med titeln ”Svartkonstböcker från Sandvik – och ett bortglömt häfte. Om hemlig kunskap, gömt och glömt i handskrifter och berättande” kretsar kring handskrivna svartkonstböcker och hur de utgör förutsättningar för folkligt berättande.

Människor och föremål i interaktion med varandra men också med berättandet är antologins genomgående tema, något som plockas upp i antologins titel. Flera av artiklarna återknyter också till sociologen Bruno Latour och hans tankar om föremålets – artefakternas – sociala dimension. Med det vill han peka på att tingen också formar oss på olika sätt, de är en sorts ”icke-mänskliga aktörer” och bör ses som sådana med all den komplexitet som även människor besitter. Att så många av artikelförfattarna åter-

knyter till Latour och ANT (Actor-Network Theory) är på ett sätt spännande; det är möjligt för läsaren att se hur olika forskningsinriktningar kan använda sig av samma teoretiska perspektiv, men också på ett sätt enformigt och när andra perspektiv dyker upp framstår de som nästan uppfriskande. Dock, det som blir tydligt i artiklarna är hur materialitet och narrativitet är sammanflätade och att det kan se ut på många olika sätt. Däremot döljs detta något på grund av hur antologin och de enskilda artiklarna är organiserade och disponerade. En del artiklar faller utanför de olika sektionernas bärande frågeställningar, medan andra sektioner, som *Kulturella identifikationer* mer eller mindre fångar in en övervägande majoritet av artiklarna. Detta kontrasteras mot den sista sektionen i boken (*Ett tänkt förflutet*), som tyvärr får karaktären av att innehålla de artiklar som inte riktigt passade in någon annanstans. Några av artiklarna ger sig i kast med frågeställningar som blir svåra att omfamna i en kortare artikel och känns något sammanpressade. Antologin är rikt illustrerad, och bilderna både förtydligar och understryker de poänger som görs i artiklarna. Framsidan pryds av det foto som analyseras i Koskinen-Koivisto och Marander-Eklunds artikel och just valet av denna bild hade gärna fått utredas mer i antologins inledning. Vem är det som talar här, vems är blicken och vilka/vilket tingen/t? Och vilken är tanken som ska symbolisera antologin?

Talande ting är en spännande och läsvärd bok. Särskilt givande är det att alla artiklarna inte är lika teoretiskt bevandrade eller empiriskt grundade, att metoderna skiljer sig åt likaväl som framställningssätten. Det visar på den pluralism som finns inom det här fältet. En del av artiklarna bygger på äldre forskningsprojekt medan andra utgörs av pågående studier och undersökningar. Tillsammans utgör artiklarna en inspirerande läsning och ingång till alla som är intresserade av materialitet och narrativitet, och hur forskning inom det här området kan se ut.

Marie Steinrud, Stockholm